

algú altre, des d'una manera concreta de veure el món –personal i col·lectiva, puix que aquestes són les dimensions de qualsevol expressió lingüística– ens ofereix. Ens permet d'acostar-nos a realitats o a concepcions de la realitat que poden ser iguals o diferents de les nostres, però que, si no ens esforcem a conèixer-les, no sabrem mai quin abast poden arribar a tenir en les nostres vides. Traduir parteix de la curiositat.

I la curiositat és la font del progrés, i em refereixo, de nou, al progrés personal i col·lectiu. Però escoltar i després interpretar també és una responsabilitat. Traduir no és cap joc. Implica un compromís amb els altres i amb nosaltres mateixos. Traduir implica provar d'oblidar-se d'un mateix i abocar-se en el sentit de l'altre. De fet, implica provar de ser l'altre per entendre'l més bé. Traduir és interpretar l'altre *font-nos altre*

amb l'única eina que ens permet una cosa així: el llenguatge.

Com que no podem saber totes les llengües del món i com que el pitjor que ens podria passar és que tots en parléssim només una, hem de traduir. Traduir és escoltar i, per tant, respectar. Traduïm molt, doncs. Responsablement. I fruïm de la diversitat lingüística que ens obre la porta a escoltar tanta gent i tantes llengües com hi hagi. ♦

www.culturamenorca.org/sal

La teva web de consulta sobre la llengua catalana a Menorca: publicacions, cursos, normatives, ajuts i campanyes... i l'espai virtual **Bústia de la Ciutadania** per poder fer consultes o comentaris sobre la llengua.

CONSELL INSULAR DE MENORCA
DEPARTAMENT DE CULTURA, PATRIMONI, EDUCACIÓ I JOVENTUT

CONSELL INSULAR DE MENORCA DEPARTAMENT DE CULTURA, PATRIMONI, EDUCACIÓ I JOVENTUT

Servei d'Assessorament Lingüístic

Actuacions

Bústia de la Ciutadania

Llengua

Jornades

Reglaments, normatives i legislació

Benvinguts/Benvingudes

al web de llengua catalana i assessorament lingüístic del Consell Insular de Menorca. Aquí trobareu informació relativa a la llengua catalana a Menorca i a les tasques en matèria de normalització lingüística que es fan des del Consell.

Novetats

Cursos de llengua catalana per a estrangers a Alaior +info

Concessió d'ajuts per al foment de l'ús del català en establiments

Bústia de la ciutadania

APOSTROFACIÓ.
Per Pilar Vinent
APOSTROFACIÓ.
Per Marta
dependent
Per Pilar Vinent
APOSTROFACIÓ

Els jocs de llengua en la infantesa: les rimes

JAUME SALVANYÀ

En l'article que va escriure Roser Latorre en el número 73 de LLENGUA NACIONAL, «Què se n'ha fet del vocabulari infantil?», l'autora evocava jocs i tonades de la seva infantesa, i deia no solament que «gairebé han desaparegut, sinó que també s'esborren del llenguatge quotidià diversos mots infantívols que els adults feien servir en adreçar-se als menuts». No dic que no li falti raó, perquè és ben cert que hi ha costums que canvien: per exemple, els angelets, que fa anys no donaven l'abast quan als nens els queien les dents, es van quedant a l'atur perquè el ratolinet Pérez, emparat pel cinema i

la laïcització de la societat, els ha pres la feina. Tots tenim al cap més exemples, però crec que de tant en tant hem d'obrir la porta a l'autoestima, perquè, si no, quedarà del tot ofegada per les lamentacions.

Quan era petit, l'àvia em feia un joc que no he sentit explicar a ningú més: en deia el «marxa en Pere». S'enganxava un bocinet de paper al dit del mig de cada mà, per la part del damunt; tancava les mans i recolzava els dos dits en el cantell d'una taula, de manera que els paperets quedessin de cap per amunt. Aleshores alçava la mà i tornava a abaixar-la mentre deia: «Maaarxa en

Pere»; després feia el mateix amb l'altra mentre deia: «Maaarxa en Pau.» Quan els dits tornaven a taula, el paperet havia desaparegut misteriosament. I de seguida hi tornava: alçava i abaixava un altre cop la primera mà mentre deia: «Tooorna en Pere», i ho repetia amb l'altra: «Tooorna en Pau.» I els dos trossets de paper apareixien altra vegada. El truc era tan senzill com un canvi de dits: amb el «marxa en Pere» i «marxa en Pau» amagava els dits del mig i els canviava pels índexs, i amb el «torna en Pere» i «torna en Pau», sortien altra vegada els del mig. I com més ho feia, més màgic ho trobava.

Els jocs són una part essencial de la infantesa que incideix plenament en l'aprenentatge. De petits ens ensenyem a jugar amb la llengua de moltes maneres: amb endevinalles, cançons, embarbussaments, rodolins, etc. I molts d'aquests jocs passen de pares a fills, perquè normalment en queda un bon record, com el «Marxa en Pere» que descrivia suara. En aquest article rememoro alguns d'aquests jocs de llengua, concretament expressions que es basen en la rima, i els classifiquem mínimament. Òbviament, poden tenir moltes variants. Alguns són antics i coneguts per tothom; d'altres són més recents o entren en la categoria d'allò que es diu a cada casa, però en qualsevol cas ens permeten d'adonar-nos de les possibilitats creatives de la llengua. Observeu-hi, a tall d'anècdota, la notable presència de l'escatologia.

Consells i remeis de tota mena:

- Si tens gana, menja't una cama! I si no en tens prou, menja't un bou!
- Si tens set, «pixa» [segurament, deformació de *puja*] a la taula i beu a galet!
- Si mai trobes una aranya, fot-li castanya!; i si trobes un borinot, fot-li un castanyot!
- Si tens picor, grata, bacó!
- Si tens mal de ventre, toca-te'l sempre.
- Si tens fred, posa el cul a la paret.
- Si tens calor, posa el cul a la frescor.

Expressions de contrarietat:

- La mare d'en Tano quan era gitano!
- Merda de gos, que a les set ja s'ha fos!

Les típiques respostes burlesques a preguntes o expressions habituals (les dues últimes, per interferència del castellà):

- Què passa? –Un burro per la plaça!
- Què ha passat? –Un burro pel terrat! (o pel mercat!)
- Què dius? –Miranius!
- Què? –Cafè! (o Merda amb cafè!)
- Què busques? –Un cagarro amb dues fustes!
- Què hem de fer? –Vendre la casa i anar a lloguer!

- Ecs, un pèl! –Senyor Miquel!
- Ai! –Cebes amb «tai»! [per *tall*]
- De vegades... –De vegades els ocells fan cagarades!
- Que hi ha xocolata? –Sí, de la que caga la gata!
- De què vas? –De Barrabàs! (o de Bitter Kas!)
- Què mires? –Els pets que et tires!

Les que es relacionen amb la victòria o la derrota, o bé amb l'ordre en què es queda en una competició:

- He guanyat, una copa de conyac!
- Has perdut, una copa de vermut!
- Primer, pistoler!; segon, rei del món!; tercer, caganer!; quart, rei del mar!

Les que juguen amb l'anglès:

- Very good, patates amb suc!
- Very well, patates amb mel! (o Very well, Manel!)
- English pitinglish, amb punyetes no em vinguis!

Els jocs d'engany, amb preguntes trampa que serveixen per a ridiculitzar l'interlocutor a partir de la resposta que dona. En aquest apartat hi entren els jocs amb noms i cognoms de persona, amb els quals es pot improvisar tant com es vulgui:

- Per on passa el tren? –Per la via. –Calla, burro, que ja ho sabia!
- Quant fan set i set? –Catorze! – Agafa un cagarro i esmorza!
- Has vist la Maria? –Quina Maria? – La que pixa de nit i de dia!
- Records d'en Serra. – D'en Serra? – Sí, el que arrossega els collons per terra!

Les expressions formades per dues (o tres) paraules l'última de les quals fa de vocatiu i rima amb el mot principal, que és el que porta la càrrega semàntica. Són expressions que recorden molt la clàssica *Mentida podrida!* i formen un grup molt obert:

- Hola, coca-cola!
- Adéu, Andreu!
- Afluixa, maduixa!
- Tranquil, pernil!
- És broma, poma!

- Calla, ferralla!
- Què passa, mostassa?
- És conya, cigonya!
- Quina gràcia, farmàcia!

Dues expressions molt recents que es poden sentir entre la canalla són:

- Madrid, podrit, es caga a sota el llit, a les onze de la nit; es renta amb sabó i encara fa pudor!
- Mac, mec, mic, toca't el melic! (popularitzada pel Club Super3 a partir d'en Mic, un dels seus personatges).

Com es pot veure, hi ha una gran quantitat d'expressions ben genuïnes. I encara en podríem trobar moltes més (*Elis, elis, putxinellis!*; *Jaumet –o Pauet, Miquelet, Pepet... – del cul estret; En Tal no té tita, i si en té la té petita!...*). És cert que algunes sovint es diuen en castellà (–*¿Qué pasa? –Un burro por tu casa!*) i que n'hi ha d'altres de castellanques que no tenen versió catalana o, si en tenen, pràcticament no s'utilitza (*¿Ah que no me pillas, cara de papillas?*; *Pito, pito, colorito...*). Però també és cert que tenim capacitat d'invenció, de creació i d'innovació. Fa temps vaig sentir una expressió fantàstica per a quan un nen es fa mal (allò que en castellà en diuen *Cura sana, cura sana, si no se cura hoy se curará mañana*), i és: *Cua de gos, cua de gat, aquest mal ja s'ha curat*. Fins i tot, doncs, aquelles que sembla que no tinguin equivalent, amb una mica d'imaginació es poden acabar aconseguint.

Tot depèn de nosaltres. Ens podem lamentar observant, malenconiosos i nostàlgics, com a cada bugada perdem un llençol, que no dic que no sigui cert, o bé reviure allò que ens van transmetre de petits fent-ho arribar als qui vénen darrere nostre. De tant en tant va bé mirar-se la llengua amb optimisme i somriure una mica amb la riquesa que té i amb tot el suc que en podem arribar a treure.

Trobareu més informació sobre jocs lingüístics en el llibre *Llenguatge i cultura: Per a una ecologia lingüística*, de Ricard Morant i Miquel Peñarroya, Universitat de València, 1995. ♦